

**ВПЛИВ МАЙБУТНЬОГО НА МИНУЛЕ
(КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)**

О. Е. Радутний, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-6521-3977
Researcher ID: E-6683-2015

Постановка проблеми. Минуле впливає на майбутнє через теперішнє за логікою і законами причинно-наслідкового зв'язку між певною подією та її наслідками. На розумінні цього базується одне з принципових положень кримінального права щодо існування необхідного причинного зв'язку між суспільно небезпечним діянням та його наслідком. Аксиоматично вважається, що спрямованість вектору часу при цьому жодного разу не змінюється у протилежний бік. Тож, однонаправленість часу виступає загальновідомою та фундаментальною його властивістю, оскільки час завжди протікає від минулого через теперішнє до майбутнього. Одним із підтверджень саме такого напрямку розвитку подій, а не навпаки (спочатку відбуття покарання, потім судовий розгляд, досудове розслідування та, врешті-решт, вчинення кримінального правопорушення) виступає закон збереження енергії. На підставі цього закону вважається, що суспільно небезпечне діяння не може не тягнути за собою суспільно небезпечних наслідків, адже через збереження енергії суспільно небезпечне діяння у соціальному та матеріальному середовищі завжди створює відповідне хвильове збудження або коливання, під час якого одна енергія перетворюється на іншу, що викликає відповідні суспільно небезпечні наслідки. Але останні за певних умов можуть не

бути включені законодавцем до складу об'єктивної сторони складу конкретного злочину, що надає можливість моделювати злочини з формальним або усіченим складом. Зазвичай, при цьому мається на увазі, що наслідок, безумовно, існує і на це вказує така ознака злочину, як суспільна небезпечність (здатність заподіювати шкоду охоронюваним суспільним відносинам, або створювати реальну загрозу такого заподіяння, коли така загроза певною мірою руйнує омріяну оболонку захищеності), але з вагомих причин (наприклад, високий рівень суспільної небезпечності самого посягання, очевидність певних наслідків, складність їх встановлення, значна їх віддаленість у часі тощо) такий наслідок не є описаним в диспозиції конкретної статті Особливої частини КК України і тому у даному випадку не входить до обов'язкових ознак об'єктивної сторони певного складу злочину. Між тим, констатується, що у будь-якому випадку суспільно небезпечне діяння завжди передує суспільно небезпечному наслідку, а не навпаки. Але чи у всіх випадках має місце лінійність розгортання інших обов'язкових ознак об'єктивної сторони конкретного складу злочину (простору як місця вчинення злочину, часу, способу тощо)? Чи можуть продовжувати реалізуватися у часі та просторі інші, крім діяння та наслідку, обов'язкові ознаки об'єктивної сторони конкретного кримінального правопорушення вже після того, як формально настав момент його закінчення (мова не йде про ескалацію, наприклад, розбою, адже на момент його закінчення всі окреслені законодавцем обов'язкові ознаки є реалізованими)? Чи є можливим у майбутньому вплинути на характер і ступінь суспільної небезпечності злочину, який був вчинений у минулому, в тому числі через значний проміжок часу після його закінчення? Якщо подібне буде виявлено і зафіксовано, а крім того, будь-які наступні повтори запропонованого наукового експерименту зможуть кожного разу підтверджувати коректність отриманих висновків, то, виходячи з принципу неупередженості будь-якого дослідження, потрібно буде визнати той факт, що майбутнє у кримінальному праві може впливати на минуле. Чи буде при цьому виявлена певна закономірність і що це може надати у теоретичному та практичному плані, побачимо згодом. Подібно до того,

як свого часу окремі математичні формули, що вважалися доволі елегантними, але марними та існуючими тільки для розваги ума, а до того ж повністю непристосованими для практичної діяльності, згодом були з великою ефективністю та вдячністю використані квантовою фізикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідниками питань взаємозалежності простору, матеріальних об'єктів, людини та часу можливо назвати практично кожного філософа, починаючи з Левкіппа та Фалеса Мілетських, Піфагора, Демокріта, Епікура, Арістотеля і Птолемея та багатьох інших. Вагомі внески у дослідження феномену часу у межах складу злочину здійснені в роботах М. І. Бажанова, В. С. Батиргарєвої, Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, Л. П. Брич, Н. О. Гуторової, Л. М. Демидової, О. О. Дудорова, З. А. Загинеї (Тростюк), Ю. Ю. Коломієць, А. А. Музики, В. О. Навроцького, М. І. Панова, Ю. А. Пономаренка, В. В. Сташиса, Є. Л. Стрельцова, В. Я. Тація, В. О. Тулякова, П. Л. Фріса, В. І. Шакуна, М. І. Хавронюка, В. Б. Харченко та багатьох інших.

Але питання про вплив майбутнього на минуле в аспекті кримінального права, в тому числі в контексті сучасних поглядів на час і простір, не розглядалося в жодній із відомих публікацій.

Мета статті полягає у пошуках, дослідженні та правовому аналізі у межах теорії кримінального права та відповідної правозастосовної практики окремих випадків зміни напрямку вектору часу, якщо вони мають місце, а також впливу майбутнього на минуле у зазначеному кримінально-правовому аспекті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Час, в якому розвивається причинно-наслідковий зв'язок і одна подія поступово переходить у іншу, є одним з основних понять фізики та філософії, однією з координат простору-часу, вздовж якої розміщуються світові лінії всіх фізичних (матеріальних) тіл.

Поняття світової лінії, що описує унікальну подорож конкретного об'єкта через чотирирівимірний просторово-часовий континуум, було введено до термінологічного апарату фізики Альбертом Ейнштейном (Albert Einstein) і сьогодні найбільш часто використовується в теорії відносності, зокрема в загальній та спеціальній її

частинах. У широкому тлумаченні термін «світова лінія» застосовується для представлення будь-якої послідовності подій: послідовність особистих подій окремої людини від часу та місця її народження до часу і місця смерті, записи у бортовому журналі транспортного засобу про послідовну зміну ним у часі певного географічного положення тощо.

Світова лінія об'єктивної сторони окремого злочину у межах понятійного апарату кримінального права може проявлятися як певний акт поведінки, вчинений у передбачений законом спосіб, з урахуванням місця, обстановки, часу, використаних знарядь та інших матеріальних об'єктів або обставин та, як було зазначено вище, який обов'язково викликає за собою певний наслідок. Описаний акт з усіма своїми елементами розгортається в часі як процес, що має власну динаміку, тобто початок і розвиток (наприклад, процес поступового позбавлення життя іншої людини), та статику в вигляді його закінчення, яким є наслідок позбавлення життя, тобто спричинення смерті.

У класичній фізиці час є неперервною величиною, яка ні чим нам на сьогодні відомим не є зумовленою. Час вважається однією з апіорних характеристик всесвіту, тобто тих, знання про які завжди передують досвіду (апіорі, від лат. *a priori* – первісно, саме собою зрозуміло). Для вимірювання часу за основу приймається певна послідовність подій, про які є достовірно відомою їх періодичність, тобто повторюваність. Таку саму роль відіграє час і у квантовій механіці. Але попри квантування (тобто здійснення переходу від класичного опису фізичної системи до її квантового опису) майже всіх величин (ширина, висота, довжина), час, тим не менш, залишається неквантованим параметром. У класичній фізиці та у квантовій механіці швидкість, з якою спливає час та, головне, напрям його руху є сталими і не можуть залежати від подій, явищ та параметрів інших об'єктів. Зазначена закономірність вважалася аксіоматичною до моменту, коли класичні закони почали розглядатися лише як випадок квантових постулатів, що базуються на принципі невизначеності. На підставі останніх час вже не може порівнюватися з прямою залізничною колією, якою можна рухатися лише

в один бік та в якій відсутні петлі та відгалуження для повернення на попередню станцію.

У межах спеціальної теорії відносності час почав сприйматися як частина єдиного простору-часу, а не щось самостійне та відокремлене. Вважається, що час не може не зазнавати змін, якщо змінюється весь пов'язаний з ним чотирьохвимірний просторово-часовий континуум. Поряд зі звичними трьома (довжина, висота та ширина) час стає четвертою координатою, а швидкість його протікання є залежною від системи відліку та від спостерігача¹. У загальній теорії відносності швидкість часу додатково залежить ще й від впливу гравітаційних сил.

Поки що відсутні відповіді на запитання, якою є природа часу, чому він є безупинним, а не дискретним, чому ми живемо у світі з одновимірним часом тощо. Але спроби їх розв'язати вже пропонуються у сучасній математичній фізиці (Г. Джефріс, І. М. Зашкільняк, В. М. Колісник, П. П. Костробій, С. С. Піх, О. М. Попель, М. Рід, А. А. Ровенчак, Ю. К. Рудавський, Б. Саймон, А. В. Свідзинський, Б. Свірлс, І. І. Тальянський, В. Тірінг, М. А. Сухорольський та ін.).

При цьому значна більшість дослідників вважали і вважають, що різниця між минулим і майбутнім є принциповою, оскільки інформація переноситься з минулого в майбутнє, але не навпаки. У підтвердження цього наводиться згаданий другий закон термодинаміки про послідовне збільшення ентропії у напрямку від минулого до майбутнього. На практиці це означає, що порцелянова чашка може впасти зі столу і побитися на шматки, але не може зібратися до купи та стрибнути назад на поверхню столу. В координатах кримінального права це має означати, що після того, як злочин вчинено, то вже не є можливим щось вдіяти для його зміни у той чи інший бік (наприклад, перетворити його на адміністративне правопорушення без внесення змін у чинне законодавство, або збільши-

¹ Радутний О, ' Взаємодія між викладачем та студентом в світлі Болонської системи освіти та з урахуванням сучасних уявлень про енергоінформаційний обмін між дослідником та об'єктом дослідження'(2010) 110 Проблеми законності: Акад зб наук пр 209–14

ти чи зменшити характер та(або) ступінь суспільної небезпеки тощо), можливою є тільки посткримінальна поведінка, правова оцінка якої здійснюється окремо від оцінки самого правопорушення.

Але таку думку поділяють не всі. Зокрема, Стівен Гокінг (Stephen William Hawking)¹ не погодився з твердженням про існування лише однієї послідовності розвитку подій у часі. Відкриття того, що швидкість світла виявилася однаковою для кожного спостерігача, незалежно від того, як він рухається, привело до теорії відносності й відмови від ідеї існування єдиного абсолютного часу. Замість цього кожен спостерігач одержав свою власну міру часу і це означає, що у різних спостерігачів вони не обов'язково збігаються. Таким чином, час став особистішим поняттям щодо спостерігача, який його вимірює. За теорією відносності, яка добре підтверджена експериментами, є відсутнім будь-який єдиний вимір часу, з яким би погодились усі спостерігачі. Адже у кожного наявний свій власний його вимір.

Для цілей кримінального права спостерігачем світової лінії злочину може бути стороння особа, потерпілий, працівник правоохоронного органу тощо. Такі спостерігачі можуть бути втягнуті у колорит подій з різним ступенем власної активності або пасивності. Крім того, так само спостерігачем розгортання злочинних подій може бути і сам виконавець злочину, який активно сприяє тому, що відбувається (подібно до цього у фізиці давно є відомим феномен впливу спостерігача на результати експерименту: якщо досліджують фотон світла як хвилю, він веде себе як хвиля, якщо його досліджують як частку матерії, він веде себе як частка матерії).

Чи може статися така ситуація, за яку працівник правоохоронного органу, що спостерігає за подіями, буде переконаний, що злочин є закінченим, принаймні, в його системі координат, але сам порушник ще матиме можливість впливати на ситуацію зі своєї власної системи координат. Позаяк не існує єдиного стандарту часу,

¹ Гокінг Стівен. *Коротка історія часу. Від Великого вибуху до чорних дір* / Переклад з англійської. Перекладено за виданням «A Brief History of Time: From Big Bang to Black Holes», Bantam Books відповідно до угоди з автором за посередництва агентства Writers House. (К. І. С. 2015) 89

а всі спостерігачі мають свій власний час, то на умовному годиннику прикордонника злочин виглядатиме вже закінченим, між тим як на умовному годиннику порушника він ще триває. Така інтерпретація виглядає абсурдною лише на перший погляд. Надалі буде наведено кілька прикладів і можливих варіантів.

На переконання Стівена Гокінга, закони науки не розрізняють прямий і зворотний напрями часу, але існують щонайменше три різних його стріли: 1) термодинамічна – напрям часу, в якому зростає безлад або ентропія; 2) психологічна – напрям, в якому ми відчуваємо плин часу, тобто це напрям, в якому ми пам'ятаємо минуле, але не майбутнє; 3) космологічна – напрям часу, в якому Всесвіт розширюється, а не стискається. При цьому умова безмежовості для Всесвіту разом із слабким антропним принципом не може пояснити, чому всі три стріли вказують в одному і тому напрямку, точніше, чому чітко визначена стріла часу має взагалі існувати. Якщо психологічна стріла визначається термодинамічною і вони обидві обов'язково завжди розгортаються в одному напрямку, то завдяки припущенню про безмежовість Всесвіту чітко визначені термодинамічна та космологічна стріли часу не будуть вказувати в один і той самий бік впродовж всієї його історії.

Примітним є той факт, що несподівано для фізики та математики приклади зміни напрямку вектору часу, або впливу майбутнього на минуле, може спробувати надати теорія кримінального права та відповідна їй правозастосовна практика.

Так, моментом закінчення контрабанди (статті 201, 305 КК України) вважають момент перетинання суб'єктом злочину митного кордону України. Відповідно до положень ст. 10 Митного кодексу України митний кордон України збігається з державним кордоном України (крім деяких виключень, зокрема, меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній морській економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України і які у межах цього дослідження можна не враховувати). Таким чином, перетинання державного кордону буде означати одночасно перетинання митного кордону. Після перетинання державно-митного кордону, тобто вже на території України, у відповідних підроз-

ділів прикордонної та митної служби з'являються повноваження на виконання покладених на них функцій.

Для зручності роботи цих служб на практиці вони територіально дещо розведені на відстань кількох метрів між собою і виконують свої завдання не одночасно відносно конкретної особи, але послідовно. Як правило, особа спочатку спілкується з представниками прикордонної служби і далі проходить до пункту митної служби. У проміжку між ними вона може позбутися певних речей, наприклад, витягти з кишені пакунок з наркотичними засобами та відкинути його від себе. Якщо вона цього не зробить, то в момент зустрічі з митною службою в особи теж існує кілька варіантів поведінки у відповідь на традиційне в указаній обстановці запитання: 1) повідомити про те, що вона забула завчасно позбавитися незначної кількості речовини канабісу ще в Амстердамі (або іншому місці, звідки вона прибула і де її обіг не утворює складу кримінального або іншого правопорушення), але щойно пригадала та добровільно повідомляє про це представникам держави та віддає їх зазначену речовину, наслідком чого буде складання протоколу про адміністративне правопорушення; 2) приховати факт наявності речовини і бути викритою, наслідком чого буде притягнення до кримінальної відповідальності. Опис наведеної ситуації запропонований у загальних рисах практичним працівником – слідчим, який з нею стикнувся під час досудового розслідування та у межах наукового дослідження, виявив бажання залишитися інкогніто.

Але у другому випадку таємний спосіб переміщення, як обов'язкова ознака об'єктивної сторони кримінального правопорушення, фактично буде реалізований вже після того, як відбулося переміщення речовини через державний (митний) кордон України, тобто після того, як спочатку мав місце процес переміщення (динаміка подій) та настав результат переміщення (статика, наслідок) і злочин у класичному розумінні вважається закінченим.

У цей незначний проміжок часу та простору (відстані між постами прикордонників та митників) майбутній вибір поведінки, а саме, вибір певного способу поводження (викрити себе або при-

ляє у пастку часу та обставин, стає їх заручником у загальному розумінні та позбавляється правових підстав посилаючись на ексцес з боку інших співучасників злочину.

У просторово-часовому континуумі послідовність розвитку описаних подій, тобто світова лінія, що описує унікальну подорож правопорушника (одночасно й актора, і спостерігача експерименту під назвою життя) через чотирьохвимірний просторово-часовий континуум, буде виглядати таким чином: особа виконує свою частину попередньої домовленості і забезпечує безпеку іншим співучасникам на місці події, і вже після того, як злочин було закінчено (розбій – з моменту нападу, крадіжка або грабіж – із моменту заволодіння майном та початкової можливості розпорядитися ним), у майбутньому у неї теж виникають такі варіанти поведінки (припустимо, що у всіх випадках суб'єкт кримінального правопорушення не має інформації про фактичне переростання одного злочину в інший), зокрема: 1) відмовитися від одержання майна з будь-яких підстав та причин (і тоді він не скористається наслідками застосованого насильства); 2) погодитися на частку здобутого майна та одержати її за взаємною згодою. У другому випадку особа фактично використовує для свого неправомірного збагачення те насильство, яке було раніше застосоване до потерпілого, і перетворюється у співучасника розбою, що закінчився у минулому без його участі. Зазначена подія, що описується як «...надалі скористалася таким насильством для заволодіння майном потерпілого...» відбувається у майбутньому, тобто вже після того, як минуле у вигляді вчиненого злочину залишилося позаду і його, здається, неможливо ані змінити, ані повернути.

Наведена правова кваліфікація, яка є закріпленою в згаданій постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» № 10 від 06.11.2009 р. та усталеною на практиці його застосування, так само поруч з описаною ситуацією з контрабандою доводить можливість впливу майбутнього на минуле не лише у квантовій фізиці та математиці, а й у галузі кримінального права.

Віддаленим прикладом також може виступати феномен зворотної дії закону про кримінальну відповідальність у часі (ст. 5 КК

України), коли подія у майбутньому (набрання чинності законом, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи) впливає на минуле (вважається, що такий закон поширює свою дію на минуле, тобто нібито був навіть тоді, коли його фактично не було).

Поряд із цим із розглядуваними прикладами не слід плутати дію заохочувальних норм Особливої частини КК України (наприклад, ч. 5 ст. 110², ч. 2 ст. 114, ч. 2 ст. 255, ч. 6 ст. 258 КК України тощо), коли особа все одно вважається такою, що вчинила злочин, який так і залишається незмінним, але суб'єкт звільняється від кримінальної відповідальності внаслідок інших підстав.

Але й із посткримінальною поведінкою теж не все так однозначно. Відповідно до положень ч. 1 ст. 69 КК України суд наділений правом призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу за цей злочин. Умовами для цього є наявність кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують (на який момент: на час вчинення, чи у майбутньому) ступінь тяжкості вчиненого злочину, а так само певна характеристика особи винного. Згідно з інформацією з Єдиного державного реєстру судових рішень на практиці суди мотивують свою правову позицію щодо застосування положень ст. 69 КК України ширим каяттям та (або) визнанням вини, сприянням у розкритті злочину, повним або частковим відшкодуванням заподіяної шкоди, відсутністю судимості, позитивною характеристикою обвинуваченої особи, наявністю осіб, за якими необхідно доглядати, похилим або молодим віком обвинуваченої особи, її поганим станом здоров'я, з'явленням із зізнанням, думкою потерпілої особи щодо необхідної міри покарання, відсутністю тяжких наслідків, клопотанням сільського сходу щодо міри покарання¹, правдивими свід-

¹ Вирок Жидачівського районного суду Львівської області від 14 листопада 2013 р. у справі № 443/244/13-к, провадження № 1-кп/443/25/13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/review/36013007> (дата звернення: 15.08.2019).

ченнями підсудного, отриманням обоюдних тілесних ушкоджень, тривалим перебуванням під вартою тощо. У більшості випадках суди визнавали ці обставини необхідними та достатніми для застосування ст. 69 КК України, не відокремлюючи при цьому, які саме з них знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину. Якщо відкинути обставини, що характеризують особу (відсутність судимості, позитивна характеристика, поганий стан здоров'я), або ті, що від неї не залежать (думка потерпілої особи, тривале перебування під вартою та ін.), то слід визнати шляхом виключення, що окрема поведінка у майбутньому (з'явлення із зізнанням, правдиві свідчення) розглядаються суддівським корпусом як обставини, що у майбутньому впливають на минуле та змінюють характеристику суспільної небезпечності вчиненої поведінки. Втім не виключається, що наведені приклади застосування ст. 69 КК України є лише хибною практикою, яка заважатиме чистоті дослідження про вплив майбутнього на минуле у кримінальному праві.

Не виключається, що іншим прикладом досліджуваної проблематики є феномен звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки (ст. 48 КК України). Але невизравні пояснення, що містяться в навчальній та науковій літературі з цього приводу, лише додають певної таємничості пов'язаним із цими обставинами впливом майбутнього на минуле, адже зміною обстановки не є ані пряма декриміналізація вчиненого діяння, ані опосередкована декриміналізація, що може бути наслідком зміни нормативно-правового акта, на який посилається бланкетна норма диспозиції статті Особливої частини КК України (наприклад, скасування обов'язкового податкового платежу).

У ситуації з контрабандою та переростанням крадіжки у грабіж все виглядає навпаки: майбутнє у формі певних дій (згода скористатися наслідками злочину проти власності, що фактично дорівнює згоді скористатися минулим насильством, тобто приєднатися до нього, або самовикриття після перетинання державно-митного кордону тощо) впливає на те, що злочин, у принципі, або був, або ні (за аналогією з котом Шредінгера – героєм відомого уявного експерименту у квантовій механіці австрійського фізика-теоретика

Ервіна Шредінгера (Erwin Schrödinger), але вже після відкриття умовної коробки).

Висновки. Світова лінія об'єктивної сторони окремого злочину у межах понятійного апарату кримінального права може проявлятися як певний акт поведінки, вчинений у передбачений законом спосіб, з урахуванням місця, обстановки, часу, використаних знарядь та інших матеріальних об'єктів або обставин. Цей акт з неминучістю викликає за собою певний наслідок. З усіма своїми елементами він розгортається в часі як процес, що має власну динаміку, тобто початок і розвиток (процес подій), та статику у вигляді його закінчення – певного наслідку.

Положення статей 48, 69 КК України та деяких інших, а так само стала практика їх застосування, можуть вказувати на існування реальної можливості у майбутньому вплинути на характер і ступінь суспільної небезпечності злочину, який був вчинений у минулому, в тому числі через значний проміжок часу після його закінчення. З другого боку, це може виявитися або недоліком нормотворення, або хибною практикою.

Кримінальне право фактично спирається на субстанціальний підхід (Демокрит, Ісаак Ньютон та ін.), відповідно до якого простір і час є незалежними одне від одного, діють поруч з матерією та безвідносно до неї. Але є підстави, наслідуючи ідеї Платона, Арістотеля, Альберта Ейнштейна, Стівена Гокінга та багатьох інших, вважати, що матерія, простір і час утворюють систему певних відносин, вони залежать від взаємного руху, час може бути багатовимірним так само, як і простір (тобто може бути визначений за допомогою не однієї, а кількох величин), і використовувати ці знання у кримінальному праві. Це означатиме, що час в окремих випадках, до яких має відношення кримінальне право, може бути ізотропним, тобто рівноправним у всіх своїх можливих напрямках руху.

Лінійність розгортання обов'язкових ознак об'єктивної сторони конкретного складу злочину має місце не у всіх випадках. Інші, крім діяння та наслідку, обов'язкові ознаки об'єктивної сторони певного кримінального правопорушення можуть продовжувати реалізува-

тися у часі та просторі навіть після того, як з правової точки зору настав момент його закінчення.

Час у кримінальному праві є реляційною категорією, що допускає залежність своїх властивостей від характеру взаємодії об'єктів, подій та відносин.

Майбутнє у кримінальному праві може впливати на минуле.

Але такий вплив поки що не є подорожжю у часі, адже не виявлено можливості викривити простір-час таким чином, щоб відбулося поєднання двох віддалених точок простору в одну та утворення тим самим так званої червоточини (мосту Ейнштейна – Розена).

У наведених прикладах з контрабандою та переростанням крадіжки у розбій, можливо, має місце незначне викривлення часу-простору у кримінальному праві, або більш чи менш тривала петля часу, в яку потрапляє особа (контрабандист або вартовий на сторожі вчинення пограбування) до тих пір, поки не реалізуються всі обов'язкові ознаки об'єктивної сторони злочину. Можливість таких викривлень часу-простору доведена експериментально через підтвердження викривлення світлових променів під час затемнення або на підставі ефекту Казимира (Гендрік Казимир, Hendrik Brugt Gerhard Casimir – голландський фізик, відомий за своїми дослідженнями дворідинної моделі надпровідників та відкриттям однойменного ефекту), відповідно до якого квантова теорія дозволяє від'ємну густину енергії.

Виходячи з відомих на сьогодні законів, повернутися у минуле можливо лише у тому випадку, якщо історія вже зафіксувала будь-яким чином таке повернення (наприклад, сталася незрозуміла для очевидців подія, яку на той час не змогли пояснити, але це як раз і була поява мандрівника з майбутнього). Можливість такого повернення продовжувала би доволі незручно для кримінального права та інших галузей розхитувати постулат про свободу волі людини, на якому базуються всі теорії юридичної відповідальності, адже поки що про таку свободу стверджується лише тому, що ми не можемо повною мірою передбачити подальшу поведінку певної людини. Але ми також не маємо можливості передбачити подальшу поведінку вірусу, який мутує, та багато чого іншого.

Втім, за появу штучного інтелекту, який є здатним обробляти величезні обсяги інформації відносно конкретної особи, а так само завдяки значним досягненням у нейробіології та біоінженерії виникає реальна перспектива не лише передбачати майбутню поведінку будь-якої людини, а й керувати нею (наприклад, під час споживання товарів і послуг, здійснення політичного вибору на референдумі тощо).

Що це означає надалі для теорії кримінального та інших галузей права, а так само для практики їх застосування, висвітлять та матимуть можливість пояснити подальші дослідження у цьому напрямку. Слід подякувати нашій науковій спільноті, яка сьогодні з повною повагою до кожного дослідника дозволяє висловити найсміливіші або парадоксальні думки та поділитися ними з усіма зацікавленими у подальших розвідках. Значна кількість відкриттів або умовиводів спочатку виглядають дивною або марною справою (мікрохвилі, спектр світла, порох, який у Піднебесній імперії використовували виключно заради ефектних фесрверків, відкриття Луїджі Гальвані щодо скорочення м'язів під впливом електричного заряду було використане лише через століття у медичних дефібриляторах тощо). Але наукова обачність дозволяє толерувати кожну ідею або винахід, ставлення до яких може проходити послідовні стадії від «цього не може бути» до «щось у цьому все ж таки є» і, врешті-решт, «по-іншому просто і не може бути». Порушені питання та надана їм авторська оцінка є дискусійними та відкритими для конструктивної критики і широкого обговорення з огляду на їх актуальність та важливість для забезпечення подальшого розвитку права та суспільства.

REFERENCES

Перелік юридичних документів

Справи

1. Вирок Жидачівського районного суду Львівської області від 14 листопада 2013 р. у справі № 443/244/13-к, провадження № 1-кп/443/25/13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/review/36013007> (дата звернення: 15.08.2019).

Бібліографія

Книги з автором

1. Гокінг Стівен. *Коротка історія часу. Від Великого вибуху до чорних дір* / Переклад з англійської. Перекладено за виданням «A Brief History of Time: From Big Bang to Black Holes», Bantam Books відповідно до угоди з автором за посередництва агентства Writers House. (К. І. С. 2015)

Статті з журналів

2. Радутний О. 'Взаємодія між викладачем та студентом в світлі Болонської системи освіти та з урахуванням сучасних уявлень про енергоінформаційний обмін між дослідником та об'єктом дослідження'(2010) 110 Проблеми законності: Акад зб наук пр 209

List of legal documents

Cases

1. Virok Gidachivskogo rayonnogo sudu Lvivskoi oblasti vid 14 listopada 2013 r. u spravi № 443/244/13-к, provadgennya № 1-кп/443/25/13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/review/36013007> (in Ukrainian).

Bibliography

Authored books

1. Hawking, Stephen (2015). *Korotka istoria chasu. Vid Velikogo vibuhu do chornih dir* / Pereklad z angliyskoi. Perekladeno za vidannyam [A Brief History of Time: From Big Bang to Black Holes], Bantam Books vidpovidno do ughi z avtorom za poserednistva agenstva Writers House. (К. І. С. 2015) (in Ukrainian).

Journal article

2. Radutniy O. E. (2010). 'Vzaemidia miz vkladachem ta studentom v svitli Bolonskoi sistemi osviti ta z urahuvannyam suchasnihih uyavlen pro energoinformaziyniy obmin miz doslidnikom ta obektom doslidgennya' [Teacher-student interaction in the light of the Bologna System of Education and taking into account current ideas about energy exchange between the researcher and the research object] *Problemi zakonnosti: Akad zb nauk pr.* 209 (in Ukrainian).

Радутний О. Е. Вплив майбутнього на минуле (кримінально-правовий аспект)

У статті здійснено спробу надати відповіді на питання, чи у всіх випадках має місце лінійність розгортання окремих обов'язкових ознак об'єктивної сторони конкретного складу злочину, зокрема, простору як місця вчинення злочину, часу, способу тощо, чи можуть продовжувати реалізуватися у часі та просторі інші,

крім діяння та наслідку, обов'язкові ознаки об'єктивної сторони конкретного кримінального правопорушення вже після того, як настав момент його закінчення, чи є можливим у майбутньому вплинути на характер і ступінь суспільної небезпечності вчиненого у минулому злочину, в тому числі через значний проміжок часу після його закінчення. Автор зазначає, що час у кримінальному праві є реляційною категорією, і це допускає залежність характеристик простору і часу від характеру та способу взаємодії об'єктів, подій, властивостей та відносин. Матерія, простір і час утворюють систему певних відносин, вони залежать від взаємного руху, час може бути багатовимірним так само, як і простір. Таким чином, час може бути визначений за допомогою не однієї, а декількох величин. Час у кримінальному праві у певних випадках може бути ізотропним, тобто рівноправним у всіх своїх можливих напрямках руху. В окремих випадках можуть продовжувати реалізуватися у часі та просторі інші, крім діяння та наслідку, обов'язкові ознаки об'єктивної сторони конкретного кримінального правопорушення і це може мати місце вже після того, як настав момент його закінчення. Положення чинного КК України та практика їх застосування вказують на можливість у майбутньому вплинути на характер і ступінь суспільної небезпечності злочину, який був вчинений у минулому, в тому числі через значний проміжок часу після його закінчення. Таким чином, автор доходить висновку про те, що майбутнє у кримінальному праві може впливати на минуле. В розглянутих у статті прикладах з контрабандою та переростанням крадіжки у розбій автор припускає можливість існування незначного викривлення часу-простору, або більш чи менш тривалої петлі часу. При цьому згадані випадки не є подорожами у часі.

Ключові слова: час, простір, напрямок часу, злочин, об'єктивна сторона злочину, минуле, майбутнє, світова лінія, штучний інтелект.

Радутный А. Э. Влияние будущего на прошлое (уголовно-правовой аспект)

В статье предпринята попытка предложить ответы на такие вопросы как: во всех ли случаях имеет место линейность развертывания отдельных объективных признаков объективной стороны конкретного состава преступления, в частности, пространства как места совершения преступления, времени, способа и т.д., могут ли продолжаться реализоваться во времени и пространстве иные, кроме деяния и его последствия, обязательные признаки объективной стороны конкретного уголовного правонарушения уже после того, как наступил момент его окончания, возможно ли в будущем повлиять на характер и степень общественной опасности совершенного в прошлом преступления, в том числе через значительный промежуток времени после его окончания. Автор указывает, что время в уголовном праве является реляционной категорией, и это допускает зависимость характеристик пространства и времени от характера и способа взаимодействия объектов, событий, свойств и отношений. Материя, пространство и время образуют систему определенных взаимодействий, они зависят от взаимного движения, время может быть многомерным так же, как и пространство. Таким образом, время может быть определено с помощью не одной, а нескольких величин. Время в уголовном праве в определенных случаях может быть

изотропным, то есть равноправным во всех своих возможных направлениях движения. В отдельных случаях могут продолжаться реализоваться во времени и пространстве иные, кроме деяния и последствия, обязательные признаки объективной стороны конкретного уголовного преступления и это может иметь место уже после того, как наступил момент его окончания. Положения действующего УК Украины и практика их применения указывают на возможность в будущем повлиять на характер и степень общественной опасности преступления, совершенного в прошлом, в том числе через значительный промежуток времени после его окончания. Таким образом, автор приходит к выводу о том, что будущее в уголовном праве может влиять на прошлое. В рассмотренных в статье примерах с контрабандой и перерастанием кражи в разбой автор допускает возможность существования незначительного искривления времени-пространства, или более или менее длительной петли времени. При этом упомянутые случаи не являются путешествиями во времени.

Ключевые слова: время, пространство, направление времени, преступление, объективная сторона преступления, прошлое, будущее, мировая линия, искусственный интеллект.

Radutniy O. E. The influence of the future on the past (criminal law aspect)

The article attempts to offer answers to some provocative questions.

Is there in all cases a linearity in the deployment of certain mandatory features of the objective side of a specific corpus delicti (formal components), in particular, space as a crime scene, time, method, etc.? Could some of the mandatory attributes of the objective side of a specific criminal offense continue to be realized in time and space after the moment of its finish? Is it possible in the future to influence the nature and degree of public danger of a crime committed in the past after a considerable period of time of its completion? The author concludes that time in criminal law is a relational category. This allows the dependence of the characteristics of space and time on the nature and method of interaction of objects, events, properties and relations. Matter, space and time form a system of certain interactions. They depend on mutual movement. Time can be multidimensional in the same way as space. Thus, time can be determined using not one, but several quantities. In certain cases, time in criminal law can be isotropic, that is, equal in all its possible directions of movement. In some cases, other mandatory attributes of the objective side of a specific criminal offense may continue to be realized in time and space even after the moment of its completion. The rules of the current Criminal Code of Ukraine and the practice of their application indicate on possibility in the future to influence the nature and degree of public danger of a crime committed in the past, including after a significant period of time after its completion. Thus, the author concludes that the future in criminal law can influence the past. In the examples considered in the article with smuggling and escalation of theft into robbery, the author admits the possibility of the existence of a slight curvature of time-space, or a more or less long loop of time. However, these cases are not time travel.

Key words: time, space, time direction, crime, objective side of the crime, past, future, worldline, artificial intelligence.